

VALTIONEUVOSTON PERIAATEPÄÄTÖS MUOTOILUPOLITIIKASTA

15.6.2000

1. Periaatepäätöksen tarkoitus

2. Mitä muotoilulla tarkoitetaan

3. Muotoilu osaksi kansallista kilpailukykyä

.1. Muotoilu yritysten tuotekehityksen tukena

3.2. Uusia yrityksiä muotoilun käyttäjiksi!

3.3. Muotoilu osana yritysten liiketoimintastrategiaa

3.4. Muotoilu ja käyttäjäystävällinen tietoyhteiskunta

3.5. Osaamisen keskittymät – muotoilun innovaatiokeskukset

3.6. Muotoilu tuottaa lisäarvoa – tieto käyttäjille

3.7. Muotoilijoiden määrää on lisättävä

4. Osaamisen tasoa on nostettava!

4.1. Muotoilun monialainen tutkimusohjelma

4.2. Koulutus tuottaa osaajat – sisältöjen, määrien ja suuntautumisen uudelleenarviointi

4.3. Yliopisto-opetus tukee innovaatiotoimintaa

4.4. Ammattikorkeakouluista tuotekehityksen osaaminen

4.5. Käsityökoulutus – tekniset taidot omaavat osaajat

4.6. Muotoilutietous peruskoulun ohjelmaan

5. Muotoilupalvelut kilpailukykyisiksi

5.1. Kansainvälisesti kilpailukykyiset muotoilutoimistot

5.2. Palvelutuottajien taidot: uudet teknologiat ja liiketaloudellinen osaaminen

5.3. Yrityshautomosta tuki uudelle yritystoiminnalle

5.4. Käsityö uuden tuotannon lähteenä

6. Muotoilukulttuurin esittely

7. Julkinen sektori esikuvien luojana

8. Muotoilun julkisuustrategia

9. Muotoilupolitiikan toteutuminen

1. Periaatepäätöksen tarkoitus

Periaatepäätöksen, jäljempänä Muotoilu 2005! –ohjelma, tavoitteena on luoda Suomeen sellainen dynaaminen muotoilujärjestelmä, jonka ansiosta Suomi saavuttaa edelläkävijämaan aseman muotoilun hyödyntämisessä. Valtioneuvosto on päättänyt, että ryhdytään valmistelemaan ja toteuttamaan tässä periaatepäätöksessä esitettyjä toimenpiteitä.

Muotoilu parantaa suomalaisten tuotteiden ja palveluiden laatua, kilpailukykyä ja kysyntää maailmanmarkkinoilla ja lisää tätä kautta hyvinvointia ja työllisyyttä. Muotoilu voi olla myös uusien tuote-, palvelu- ja tuotantoinnovaatioiden lähde.

Muotoilu 2005! -ohjelman tavoitteena on kilpailukyvyn parantaminen kehittämällä muotoilualan koulutusta ja tutkimusta sekä liittämällä muotoilu kansallisen innovaatiojärjestelmän kehitykseen. Innovaatiojärjestelmään muotoilu voi kytkeytyä löytämällä uusia toimintatapoja, tuottamalla uutta tutkimusta ja kehityshankkeita sekä kouluttamalla uuden orientaation omaavia asiantuntijoita.

Muotoilulla vaikutetaan kansalaisten hyvinvointiin luomalla esteettisesti korkeatasoista ympäristöä ja käyttäjätavallisia tuotteita. Tietoyhteiskunnan toteutuminen edellyttää ihmisten tarpeisiin ja kykyihin soveltuvien tuotteiden, työ- ja asuinympäristöjen ja palveluiden suunnittelua. Esteettisen ympäristön ohella muotoilu edesauttaa kestäväen kehityksen mukaisten tuotannollisten ratkaisujen kehittymistä sekä ympäristöystävällisten materiaalien käyttöä valmistuksessa.

Muotoiluosaaminen synnyttää uusia kulttuurisia innovaatioita. Laadukas ja kansainvälisesti arvostettu kansallinen muotoilukulttuuri vahvistaa kansallista identiteettiä ja Suomen kulttuurista kuvaa.

Muotoilu 2005! -ohjelma asettaa julkisen sektorin tavoitteet muotoilujärjestelmän kehittämiseksi. Tavoitteisiin pääseminen edellyttää yhteistyötä julkisen sektorin, elinkeinoelämän ja yhteiskunnan eri osapuolilta. Yhteistyöllä luodaan edellytykset:

- 1) muotoilun laadun kohottamiselle,
- 2) muotoilun mahdollisuuksien laaja-alaiselle hyväksikäytölle kilpailukyvyn ja työllisyyden parantamiseksi sekä
- 3) ympäristön laadun ja omaleimaisen kansallisen kulttuurin kehittämiseksi.

Ohjelman tarkoitus on kiteytetty visioksi suomalaisen muotoilujärjestelmän tilasta vuonna 2005:

Vuonna 2005 suomalainen muotoilu perustuu korkeatasoiselle osaamiselle, joka huomioi teollisten tuotanto- ja jakeluprosessien kehityksen, ymmärtää kuluttajamarkkinoiden muutokset, käyttäjäkeskeisen näkökulman ja hallitsee kulttuurisidonnaisten innovaatioiden hyödyntämisen tuotteiden ja palveluiden kehityksessä.

Kansainväliselle huipulle yltävän muotoiluosaamisen kehittäminen perustuu vahvaan tutkimuspanokseen sekä koulutuksen ja elinkeinoelämän läheiseen yhteistyöhön. Yhteistyö tukee kansallista innovaatiojärjestelmää, tuotannon kilpailukykyä, parantaa tuotteiden ja palveluiden laatua sekä luo uusia työpaikkoja.

Omaleimaiselle muotoilulle rakentuva laadukas ja esteettisesti korkeatasoinen ympäristö ja esinemaailma luovat Suomelle vahvan identiteetin muotoilun ja korkeatasoisen käsityön edelläkävijämaana. Muotoilulla luodaan perustaa kansalaisten hyvinvoinnille ja viihtyvyydelle.

2. Mitä muotoilulla tarkoitetaan

Muotoilulla tarkoitetaan tässä ohjelmassa sitä esteettiset, eettiset sekä käytettävyyteen ja markkinointiin liittyvät seikat huomioivaa suunnittelutoimintaa, joka kohdentuu teollisuuden, kaupan ja palvelualojen yrityksille sekä julkisen sektorin organisaatioille. Muotoilun kohteina voivat olla tuotteet, palvelut, viestintä, ympäristö sekä yritysten tai yhteisöjen identiteetti.

Yläkäsitteenä muotoilu tarkoittaa tässä ohjelmassa teollisen muotoilun, taideteollisen muotoilun, taidekäsityön, muotoilujohtamisen ja sisustusarkkitehtuurin toimialoja. Taideteolliseen muotoiluun sisältyvät mm. keramiikka- ja lasitaide sekä tekstiili- ja muotitaide. Ohjelmassa tarkastellaan myös käsityötä osana muotoilualan kokonaisuutta. Graafisella suunnittelulla on myös kosketuskohtia tarkasteltavaan kokonaisuuteen erityisesti yritysviestinnän osalta.

3. Muotoilu osaksi kansallista kilpailukykyä

3.1. Muotoilu yritysten tuotekehityksen tukena

Keskeinen kysymys muotoiluohjelmassa on yhtäältä teollisuuden, kaupan ja palvelualojen mahdollisuuksissa hyödyntää muotoilupalveluita ja toisaalta palvelutuottajien oikeassa tavassa tarjota muotoilupalveluita osaksi yritysten liiketoimintaa.

Suomalaiset suuryritykset hyödyntävät muotoilua ja ostavat osan muotoilupalveluista kansainvälisiltä markkinoilta. Suomalaisen muotoilupolitiikan keskeinen kysymys on, miten muotoilua hyödynnetään pienen ja keskisuuren teollisuuden kilpailukykyyn parantamiseksi.

Valtio ja yritykset ovat panostaneet 1990-luvulla vahvasti suomalaisen teollisuuden teknologiseen kehittämiseen. Teknologisen osaamisen taso on korkea. Täydentävä kansainvälistä kilpailukykyä vahvistava panostus voi löytyä muotoiluosaamisen käytöstä teollisuuden tuotekehitysprosesseissa. Alueelliset työvoima- ja elinkeinokeskukset tarjoavat monipuolista neuvontaa yritysten liiketaloudellisen ja teknologisen osaamisen vahvistamiseksi.

[1] Alueellisten työvoima- ja elinkeinokeskusten toiminnassa muotoilupalveluita vahvistetaan osana yrityksille suuntautuvaa palvelutoimintaa. TE-keskukset kehittävät yhdessä muotoilualan organisaatioiden kanssa pk-yrityksille suunnatun palvelumallin. Tavoitteena on kytkeä muotoiluosaaminen yritysten tuotesuunnitteluun ja tuotteistaa muotoiluosaaminen hyödyntämään eri alojen toimintaa.

Tavoitteena on muotoilun hyödyntämisessä parhaiden käytäntöjen synnyttäminen ja näiden toimintamallien välittäminen. Osaamiselle luovat pohjan alan yliopistot ja ammattikorkeakoulut, näiden soveltava tutkimustoiminta ja muotoilijayhteisön osaaminen.

3.2. Uusia yrityksiä muotoilun käyttäjiksi!

Tavoitteena on, että 30 % mahdollisista muotoilua käyttävistä yrityksistä hyödyntää vuonna 2005 ammattitaitoisten muotoilijoiden palveluita ja puolet suomalaista yrityksistä ottaa muotoilun huomioon strategisessa suunnittelussaan. Vuonna 2010 puolestaan 50 % suomalaisista yrityksistä hyödyntää ammattimaisesti muotoilua osana liiketoimintaansa ja 80 % yrityksistä ottaa muotoilun huomioon liiketoiminnassaan.

Tämä edellyttää teknologia- ja elinkeinopolitiikan kehittämisestä vastaavien tahojen, yritysten ja muotoilupalveluiden tarjoajien kanssa yhteistyössä käynnistettävää ohjelmaa, jolla saadaan vuosittain 200 uutta yritystä omaksumaan muotoilu osaksi toimintojaan. Muotoiluintensiivisen tuotannon kohdalla keskeistä on myös kansainvälisille markkinoille suuntautunut toiminta.

[2] Kauppa- ja teollisuusministeriön johdolla alueelliset ja valtakunnalliset yritystoiminnan kehitysorganisaatiot käynnistävät yhteistyössä elinkeinoelämän järjestöjen ja muotoilijayhteisön kanssa projektin, jonka tavoitteena on saada 200 yritystä vuosittain kiinnittämään muotoilu osaksi ydintoimintojaan.

3.3. Muotoilu osana yritysten liiketoimintastrategiaa

Muotoilun täysipainoinen hyödyntäminen edellyttää yritysten avainhenkilöiltä sitoutumista muotoilun käyttöön yritysten strategisten päämäärien saavuttamiseksi. Tekninen ja kaupallinen koulutus voivat antaa valmiuksia muotoilun hyödyntämiseen yritysten innovaatioprosesseissa, tuotekehitystoiminnassa tai liiketoiminnan johtamisessa. Tällä hetkellä yliopistotasoisien teknisen tai kaupallisen koulutuksen saaneista noin viidenneksellä on perustiedot muotoilusta ja sen mahdollisuuksista.

Onnistuneet tuotekehitysprosessit syntyvät eri osaamisalueiden yhteistyönä. Yliopistoissa, ammattikorkeakouluissa ja ammatillisessa koulutuksessa tulee hakea malleja eri koulutusalojen väliseen vuorovaikutukseen, jonka rajapinnat voivat synnyttää uusia innovaatioita ja uutta liiketoimintaa.

[3] Muotoilun opetus kytetään nykyistä kiinteämmin osaksi teknistä ja kaupallista koulutusta ja näiden puitteissa tapahtuvaa tuotekehityskoulutusta. Muotoilun koulutuksessa kaupallisilla ja teknisillä aloilla painopiste on muotoilun strategisen roolin ja sen mahdollisuuksien tunnistamisessa. Opetusministeriö edistää eri alat yhdistävien koulutusohjelmien käynnistymistä ja varmistaa niiden jatkuvuuden.

Kaupallisten ja teknisten alojen peruskoulutuksen ohella muotoilun merkitys tulee kytkeä toimivan liikkeenjohdon koulutusohjelmiin.

Kotimaisissa liikkeenjohdon koulutusohjelmissä muotoilua tulee tarkastella osana liiketoimintastrategiaa ja sen tukena. Muotoilu tulee nähdä käyttäjäkeskeisen, asiakas- ja markkinalähtöisen tuotekehitystoiminnan osatekijänä, joka osaltaan vahvistaa yrityksen kilpailuasemaa ja yrityskuva.

[4] Yliopistojen järjestämässä täydennyskoulutuksessa otetaan huomioon liikkeenjohdolle kohdentuva koulutus muotoilun strategisesta merkityksestä yritysten tuotekehityksen osana.

3.4. Muotoilu ja käyttäjäystävällinen tietoyhteiskunta

Suomessa tietoyhteiskunnan mahdollisuuksien hyödyntämiseksi ja uhkien torjumiseksi on tartuttu monilla tasoilla. Suomen haasteeksi on nostettu ihmisystävällisen ja kestäväen kehityksen mukaisen tietoyhteiskunnan toteuttaminen.

Tuotteiden ja palveluiden käyttäjäystävällisyys ja –lähtöisyys voi toteutua kytkemällä muotoilu tietoyhteiskunnan tutkimukseen, kehitystyöhön ja tuotteistukseen arvoketjun eri osissa. Tietotekniikka, internet ja interaktiivinen media tarjoavat uusia haasteita ja mahdollisuuksia suomalaisille muotoilutoimistoille ja muille muotoilupalveluiden tarjoajille.

Käyttöliittymien suunnittelussa keskeistä on luoda ymmärrettävä ja esteettisesti miellyttävä lopputulos. Muotoilu ja graafinen suunnittelu ovat keskeisiä tiedon designissa, sisältöjen suunnittelussa sekä käyttäjäystävällisten laitteiden muotoilussa. Muotoilun merkitys näkyy myös tietoyhteiskunnan työ- tai toimintaympäristöjen suunnittelussa. Oikein suunnitelluilla työympäristöillä saavutetaan tuottavuus-, laatu- ja terveysvaikutuksia.

[5] Muotoilun sovellutukset otetaan huomioon tietoyhteiskuntastrategian toteutuksessa. Eri yliopistojen aloittamia muotoilun ja viestintäteknologian yhdistäviä koulutus- ja tutkimusohjelmia vahvistetaan ja niiden jatkuvuus turvataan.

3.5. Osaamisen keskittymät – muotoilun innovaatiokeskukset

Teknologia-, osaamis- ja innovaatiokeskustoiminta on Suomessa osoittautunut onnistuneeksi tutkimustiedon siirron kanavaksi erityisesti pienen ja keskisuuren teollisuuden tarpeisiin. Muotoilujärjestelmän kehittäminen ja muotoiluosaamisen välittäminen yrityksille vaatii osaamiskeskittymien muodostamista.

Muotoilun innovaatiokeskustoiminnan tulee rakentua tutkimuksen ja siihen perustuvan opetuksen varaan. Tutkimusta ja opetusta täydennetään yritysten tuotekehitystä palvelevalla kokeilu- ja laboratoriotuominnalla. Tavoitteena on muotoiluosaamisen hyödyntäminen yritysten innovaatio- ja tuotekehitystoiminnassa sekä uusien innovaatioiden tuottaminen. Innovaatiokeskusten tulee yhdistää eri toimijoiden tuottama osaaminen, joka tulee saada yritysten tuotekehitystoiminnan käyttöön.

Alueellisesti vaikuttavan toiminnan takaaminen edellyttää muotoilututkimuksen ja opetuksen keskittymiä, joiden ympärillä on riittävästi muotoilua hyödyntävää teollisuutta. Helsinki, Lahti ja Rovaniemi omaavat luonnolliset edellytykset vahvistaa asemiaan muotoiluosaamisen ja sen käytön edistäjinä. Kunkin alueellisen keskuksen toimintaa kehitetään niiden omista lähtökohdistaan tavoitellen toisiaan täydentäviä ja vaihtoehtoisia toimintatapoja osaamisen siirrossa yritysten käyttöön. Näiden ohella muun muassa Kuopio omaa luontaiset edellytykset kytkeä muotoilu alueen elinkeinoelämän kehityshankkeisiin. Muotoilun innovaatiokeskusten tulee toimia kiinteässä yhteistyössä muiden valtakunnallisten teknologia- ja osaamiskeskusten kanssa sekä verkottaa toimintansa muotoilualan koulutusta antavien oppilaitosten kanssa.

Helsingin Arabianrantaan rakentuva muotoilun ja median keskittymä luo edellytykset kansallisesti ja kansainvälisesti merkittävän muotoilukeskittymän – Designiumin - syntymiseen. Designiumista luodaan kansallisesti ja kansainvälisesti merkittävä hanke, jolla on kansantaloudellisia vaikutuksia.

[6]. Opetusministeriö ja taideteollinen korkeakoulu sopivat muotoilun innovaatiokeskus Designiumin valmistelusta. Designium yhdistää tutkimuksen, opetuksen, yritysten tuotekehitystoiminnan, muotoilualojen yritystoiminnan kehittämisen ja kansainvälistämisen tuen,

muotoilutoimistoja ja yrityksiä palvelevan tutkimustietopalvelun, uuden yritystoiminnan käynnistämisen ja muotoiluosaamisen kansainvälistämisen. Toiminta verkotetaan alan muiden tutkimus- ja oppilaitosten kanssa. Saadut kokemukset välitetään näiden käyttöön.

3.6. Muotoilu tuottaa lisäarvoa – tieto käyttäjille

Valtakunnallisena muotoilua edistävänä tieto- ja viestintäkeskuksena toimii Design Forum Finland.

Design Forum Finlandin tavoitteena on muotoilun merkityksestä yritysten liiketoiminnalle kertovan tiedon kerääminen ja sen välittäminen. Design Forum Finland edistää muotoilun ja muotoilupalveluiden käyttöä elinkeinoelämän piirissä.

Design Forumilla on keskeinen merkitys monipuolisen muotoiluviestinnän toteutuksessa. Tähän liittyen Finnishdesign.fi –verkkoprojektia laajennetaan palveluiden alueellisen saatavuuden varmistamiseksi sekä tukemaan kansainvälistä viestintää. Verkkoprojektin kautta kootaan alan eri toimijat saman palvelun yhteyteen.

[7] Kauppa- ja teollisuusministeriö huolehtii muotoilun tietokeskuksena toimivan Design Forum Finlandin toiminnan suuntautumisesta yritysten ja teollisuuden suuntaan. Design Forum Finlandin kautta edistetään muotoilun käyttöä teollisuudessa ja tehdään tunnetuksi nykymuotoilua. Keinoina ovat näyttelyt, julkaisut, kilpailut ja seminaarit.

3.7. Muotoilijoiden määrää on lisättävä

Vuonna 1995 mainonnan, markkinoinnin, arkkitehtuurin ja teollisen muotoilun toimialojen työvoima oli noin seitsemäntuhatta henkeä. Taideteollisen muotoilun henkilöstö oli vajaat neljäsataa henkeä ja arkkitehtuuripalveluiden lähes 1 800 henkeä. Rakentamisen liikevaihto vuonna 1997 oli 58,3 miljardia markkaa. Vuonna 1997 teollisuustuotannon liikevaihto oli puolestaan 443,1 miljardia markkaa. Koko teollisesta tuotannosta arviolta neljännes on mahdollisia muotoilun käyttäjiä.

Teollisuuden ohella muotoilijoiden tarve kaupan, palveluiden ja viestinnän alueilla tulee kasvamaan. Samoin valtio, kunnat ja kulttuurilaitokset ovat kasvavia muotoilun käyttäjinä.

Muotoilun käytön lisääminen edellyttää muotoilupalveluita tarjoavien yritysten määrän merkittävää kasvattamista ja niiden toiminnan oikeaa orientaatioita. Teollisuudelle, kaupalle ja palvelusektorille suunnittelupalveluita tarjoavien muotoilijoiden määrässä tähdätään kahteen tuhanteen vuoteen 2010 mennessä.

Elinkeinoelämälle palveluita tarjoavien muotoilijoiden määrän kasvattaminen merkitsee aidon kilpailun syntymistä palvelun tarjoajien keskuuteen, takaa riittävän palvelutarjonnan volyymin, vahvistaa alan uskottavuutta sekä luo pohjan kansainvälisillä markkinoilla toimiville toimistoille.

Elinkeinoelämälle palveluita tarjoavien muotoilijoiden määrän kasvattaminen tapahtuu koulutusta lisäämällä. Koulutuksen orientaation tulee vastata elinkeinoelämän tarpeita.

[8] Muotoilijoiden määrän kasvattamiseksi selvitetään koulutustarve nykyisen koulutuksen sisältöjä uudelleen arvioimalla sekä muotoilijayhteisön täydennyskoulutuksen kautta. Määrän kasvattamisen ohella tärkeää on osaamisen syventäminen ja sen laatutason kohottaminen. Huippuluokan ammattitaito on edellytys kansainvälisessä kilpailussa menestymiselle.

4. Osaamisen tasoa on nostettava!

4.1. Muotoilun monialainen tutkimusohjelma

Muotoilun nykyistä laajempi hyödyntäminen sekä koulutuksen uudelleen suuntaaminen edellyttää laaja-alaista tutkimusta muotoilun vaikutuksista innovaatioiden syntyyn sekä tietoa muotoilun taloudellisista, yhteiskunnallisista ja kulttuurisista vaikutuksista. Tutkimuksesta ja sen sovelluksista muodostuu avain elävään ja uudistuvaan muotoilujärjestelmään.

Suomessa muotoilututkimuksen traditio on vielä ohut. Tämän johdosta tutkimusohjelman toteutuksessa otetaan huomioon ulkomaisten tutkijoiden vierailut ja työskentely sekä kansainvälisten tutkimuskeskusten osaamisen liittäminen kotimaisen tutkimustradition luomiseen. Kansainvälisessä yhteistyössä otetaan huomioon tutkimusorientaatio, jossa muotoilun käytön hyödyt yritysten liiketoiminnan kehitykselle on kyetty luotettavasti mittaamaan.

[9] Muotoilualan koulutusta antavat yliopistot laativat muotoilututkimuksen strategian yhdessä muiden yliopistojen kanssa. Yliopistojen sekä Suomen Akatemian, Tekesin ja muiden mahdollisten rahoittajien tavoitteena on luoda muotoilun monialainen tutkimusohjelma, joka yhdistää muotoilututkimuksen muiden tieteenalojen tutkimustoimintaan.

4.2. Koulutus tuottaa osaajat – sisältöjen, määrien ja suuntautumisen uudelleenarviointi

Muotoilukoulutuksen vaikuttavuudesta tehdyt selvitykset viittaavat uudelleenarvioinnin tarpeeseen. Eri kouluasteiden välistä työnjakoa on selvennettävä ja samalla myös koulutuksen määrää suhteessa kysyntään on tarkasteltava kriittisesti. Muotoilun kytkeminen kansallisen kilpailukyvyn varmistamiseen edellyttää resurssien kohdentamista aloille, joilla osaajista on puutetta ja joiden merkitys kilpailukyvyllä on keskeistä.

Ammatillisen koulutuksen sektorilla tapahtunut rakenteellinen ja sisällöllinen muutos edellyttää muotoilualan koulutuksen tarkastelua ketjuna, jossa kullakin koulutusasteella on omat roolinsa. Yliopistotason koulutus painottaa tutkimusta ja muotoilujohtamisen asiantuntijoiden koulutusta, ammattikorkeakoulut tuottavat tuotesuunnittelun osaajia ja käsi- ja taideteollisuusalan oppilaitokset vahvan teknisen osaamisen omaavia ja suunnittelijoiden kanssa yhteistyöhön kykeneviä ammattilaisia.

Koulutusyksiköiden tulee myös profiloitua toiminnassaan ja löytää omat vahvuutensa. Voimavaroja muotoilukoulutuksen kohdalla ei tule liiaksi hajauttaa, vaan osaamisen tason ja koulutuksen laadun takaamiseksi resurssit tulee keskittää valtakunnallisesti ja kansainvälisesti merkittävien koulutusyksiköiden ohella vakiintuneille, kehittyville ja alueellisesti merkittäville koulutusyksiköille etenkin Itä- ja Länsi-Suomessa.

Luovuutta ei saa koulutuksen sisällöissä unohtaa, mutta luovaan ydinosamiseen tulee liittää muotoilun strategisen roolin omaksuminen yritysten tuotekehityksessä ja niiden liiketoiminnan kehittämisessä. Muotoilualan koulutuksen saaneiden asiantuntijoiden on kyettävä kommunikoimaan yritysjohton ja yritysten henkilöstön kanssa. Opiskelijoiden työmarkkinoille sijoittumisen ja urakehityksen seurannan tulee ohjata koulutuksen sisältöjen kehittämistä ja suuntaamista. Koulutuksen tulee tuottaa tiimityöskentelyyn kykeneviä osaajia teollisuuden tuotekehitys- ja innovaatioprosessien eri vaiheisiin.

Muotoilun ammatillisen koulutuksen keskeisenä tavoitteena on tuottaa osaamisvarantoa kotimaisen teollisuuden, kaupan ja palveluiden käyttöön. Muotoilun ammattilaisten on kyettävä toimimaan myös kansainvälisillä markkinoilla ja kansainvälisissä tuotannoissa. Tämä tavoite tulee ottaa huomioon eri asteilla opetuksen sisältöjä määriteltäessä.

[10] Opetusministeriön toimesta käynnistetään muotoilualan koulutuksen ennakointihanke koulutuksen tuottamien ammattikuvien oikeiden sisältöjen varmistamiseksi. Ennakoinnissa painotetaan muotoilua hyödyntävien yritysten osaamistarpeita, havainnollistetaan muotoilualan työtehtävissä tarvittavia tietoja ja taitoja sekä ennakoitaan muotoilualan työvoimatarpeen määrällinen ja laadullinen kehitys. Muotoilualan koulutustarpeen ennakoinnin sekä koulutuksen ajankohtaisuuden arvioinnin tulee olla oppilaitoksissa jatkuva prosessi.

4.3. Yliopisto-opetus tukee innovaatiotoimintaa

Yliopistotasolla muotoiluopetuksessa tulee painottaa tuotekehitystyötä ja uusien innovaatioiden syntyprosesseja ja muotoilun roolia näiden käynnistäjänä. Yliopistokoulutuksen tavoitteena on tuottaa elinkeinoelämän palvelukseen strategisia osaajia; muotoilujohtajia, tuottajia, organisaattoreita, managereita, konseptioijia, tutkijoita ja tuotekehityksen vahvoja ammattilaisia.

Oleennaista yliopistotasolla on kouluttaa muotoilun kokonaisvaltaiseen johtamiseen ja suunnitteluun sekä muotoilun liiketaloudellisen arvon kasvattamiseen kykeneviä ammattilaisia.

[11] Muotoilun strategisen roolin hallitsevien osaajien kouluttamiseksi on paneuduttava myös opetussuunnitelmien sisällölliseen kehittämiseen. Yliopistotasosta opetusta tulee laajentaa painottaen kuluttajamarkkinoiden, yhteiskunnallisen kehityksen, tuotantorakenteen muutoksen, designintensiivisten liiketoimintaprosessien ja kulttuuristen innovaatioiden hallintaa. Opetuksen kehittäminen edellyttää muotoilun käsitteen laventamista kansallisen tuotannon kilpailukykyä, innovaatiojärjestelmää ja sen kansainvälistymistä tukevaksi.

4.4. Ammattikorkeakouluista tuotekehityksen osaaminen

Ammattikorkeakoulukenttä on laajentunut nopeasti Suomessa. Ammattikorkeakouluilla on muotoiluprosessissa oma selkeä roolinsa. Ammattikorkeakoulut voivat nykyisessä muodossaan tuottaa tuotesuunnittelun ja tuotekehitystoiminnan ammattilaisia, joilla on hyvät kaupalliset ja tekniset taidot sekä tiedot yritystoiminnasta. Muotoilualan koulutusta antavissa ammattikorkeakouluissa on usein myös teknisen ja kaupallisen alan koulutusta. Näiden sisältöjen yhdistäminen muotoilualan koulutukseen antaa muotoilun ydinosaajille nykyistä paremmat mahdollisuudet sijoittua teollisuuden ja kaupan palvelukseen.

Koulutuksessa tulee ottaa huomioon myös yrittäjävalmiudet. Muotoilualan koulutus tuottaa freelance toimijoita ja ammatinharjoittajia. Kansainväliseen kilpailuun vastaaminen edellyttää perusteellista liiketoiminnallisen osaamisen hallintaa. Suomalaisen teollisen tuotannon kansainvälistyminen tulee huomioida myös koulutuksen sisällöissä ja niiden toteutuksessa.

[12] Ammattikorkeakoulutasolla opetussuunnitelmia on uudistettava siten, että muotoilualojen ydinosaajat saavat koulutuksen aikana myös riittävät teknisen ja kaupallisen alan tiedot ja taidot.

4.5. Käsityökoulutus – tekniset taidot omaavat osaajat

Kattava käsi- ja taideteollisuusalan oppilaitosverkko tuottaa osaajia käsityön alalle. Koulutuksen määrää ja sisältöjä tulee tarkastella valmistuneiden työmarkkinoille sijoittumisen kannalta.

Koulutuksessa tulee ottaa huomioon nykyistä selkeämmin opiskelijoiden työmarkkinoille sijoittuminen ja taiteilijaidentiteetin sijasta painotettava tuotannollisia ja markkinoitiin liittyvää osaamista. Valmistuneiden olisi kyettävä kehittämään omista tuoteideoistaan vähintäänkin piensarjatuotantoon soveltuvia tuotteita ja saatava ne koti- ja ulkomaisille markkinoille käyttäen hyväksi mm. elektronisen kaupan mahdollisuuksia.

[13] Opetushallitus arvioi käsi- ja taideteollisen ammatillisen peruskoulutuksen määrällistä tarvetta ja työmarkkinoille sijoittumista. Ammatillisen peruskoulutuksen ensisijaisena tehtävänä on kehittää kädentaitoa ja tuotteiden valmistukseen liittyvää osaamista. Opetuksessa painotetaan valmistuksen ja tuotesuunnittelun ohella yrittäjävalmiuksia, tuotekehitystä, markkinointia ja tuotannon järjestämiseen liittyviä taitoja.

4.6. Muotoilutietous peruskoulun ohjelmaan

Muotoilua koskevaan päätöksentekoon osallistuminen tai siitä keskusteleminen edellyttää muotoilun periaatteiden tunnetuksi tekemistä. Muotoilua ei käsitellä kovinkaan laajasti tai ei lainkaan yleissivistävän koulutuksen opetussuunnitelmissa. Muotoilu voidaan kytkeä joustavasti yleisen taidekasvatuksen yhteyteen sekä täydentämään ympäristökasvatuksen opetusta.

Keskeisessä roolissa muotoilukasvatuksen toteutuksessa ovat kuvaamataidon ja käsityön opettajat, joilla on mahdollisuudet antaa valmiudet muotoilun perustaitoihin: ongelmakeskeiseen tehtäväratkaisuun, kulttuuriseen ajatteluun, ilmaisullisuuteen, innovatiiviseen suhtautumiseen työhön sekä esinemaailman hahmottamiseen ja hallitsemiseen. Näiden lisäksi muotoiluopetuksella voidaan vahvistaa lasten ja nuorten kykyä tehdä kulutus päätöksiä tai ympäristöä koskevia ratkaisuja ottaen huomioon muotoilun merkitys.

Muotoilukasvatus edellyttää, että peruskoulun kuvaamataidon ja käsityön opettajat ovat päteviä. Opettajakoulutusta kehitetään siten, että opettajilla on ajantasainen käsitys muotoilusta ja sen merkityksestä ja käytöstä elinkeinoelämässä, teollisuudessa ja yhteiskunnassa.

Muotoilukasvatuksen syventävälle opetukselle tärkeän kanavan muodostavat lasten ja nuorten taide- ja käsityökoulut.

[14] Opetushallitus vahvistaa muotoilukasvatuksen asemaa peruskoulun opetussuunnitelmien perusteiden kehittämisessä. Tavoitteena on osoittaa muotoilun merkitys tuotteiden ja palveluiden käytettävyydelle sekä esteettisen ja kestävän kehityksen periaatteiden mukaisesti toteutetun ympäristön rakentamiselle.

5. Muotoilupalvelut kilpailukykyisiksi

Suomalaiset muotoilutoimistot ovat pieniä, minkä johdosta harvoilla on resursseja hakeutua vahvalle liiketoiminnan kasvu-uralle. Markkinoilla olevien muotoilijoiden ja muotoilutoimistojen liiketaloudellista osaamista ja asiakaslähtöistä suunnittelukäytäntöä voidaan kehittää täydennyskoulutuksen, alan etujärjestöjen ja muotoilun edistämistä toteuttavien organisaatioiden kautta.

Muotoiluala tarvitsee sellaisen järjestöstruktuurin, joka vastaa alan kehitystä sekä pystyy kommunikoimaan elinkeinoelämän ja muotoilupalveluiden käyttäjien kanssa. Muotoilupalveluiden liiketoimintaa edistävä intressiryhmä on tärkeä vastapuoli palveluiden käyttäjille palvelukäytäntöjä, niiden laatua ja hinnoittelua koskevassa kehittämistyössä.

5.1. Kansainvälisesti kilpailukykyiset muotoilutoimistot

Kotimaisten muotoilijoiden ammatillista ydinosaamista pidetään yleisesti ottaen hyvänä. Muotoilijoiden kohdalla ongelmaksi on nostettu yhteistyön puute elinkeinoelämän kanssa, oman yritystoiminnan ylläpito sekä palveluiden markkinointi. Muotoilupalveluyritykset ovat usein myös liian pieniä ja ammatiltaan kapea-alaisia. Muotoilutoimistot ovat kohdanneet toimintakentällään myös kansainvälisen kilpailun; suomalainen suurteollisuus ostaa muotoilupalveluita yhä useammin kotimaan ulkopuolelta.

Muotoilu on itsessään kansainvälinen ammatti. Suomalaisissa toimistoissa ja kansallisilla palvelutarjoajilla on korkealuokkaista osaamista, joka on tuotteistettavissa vastaamaan kovenemaan kilpailuun. Kansainvälisessä kilpailussa menestyminen edellyttää toimistoilta toimintamallien arviointia ja niiden kehittämistä. Muutamia uusista toimistoista ovat omaksuneet toimintamallin, joka yhdistää muotoilun ydinosaamiseen viestinnän suunnittelun tai arkkitehtuurin. Kansainvälistymällä muotoilutoimistot voivat tuoda Suomeen myös kansainvälisten toimintamallien ja liiketoiminnan hallinnan.

[15] Kauppa- ja teollisuusministeriön toimesta käynnistetään Finpron kautta suomalaisten muotoilutoimistojen kansainvälistymisprojekti. Tavoitteena on kehittää kotimaisten toimistojen osaaminen vastaamaan kansainväliseen kilpailuun ja toimeksiantojen hankkimiseen kansainvälisiltä markkinoilta. Tavoitteena tulee olla, että vuonna 2005 Suomessa on 10 kansainvälisillä markkinoilla toimivaa muotoilutoimistoa ja vuonna 2010 kansainvälisillä markkinoilla toimii 20 muotoilutoimistoa.

5.2. Palvelutuottajien taidot: uudet teknologiat ja liiketaloudellinen osaaminen

Peruskoulutus antaa muotoilijoille valmiudet itse suunnittelutehtäviin, mutta työmarkkinoiden ja tuotantorakenteen muutos edellyttää toimijoilta tuotesuunnittelua laajempaa osaamis pohjaa. Samalla muotoiluosaamiselle löytyy kysyntää perinteisen tuotannollisen toiminnan ulkopuolelta kaupan ja palveluiden alueilta.

Muotoilualan täydennyskoulutuksesta vastaavien tahojen on hakeuduttava yhteistyöhön liikkeenjohdon koulutusta järjestävien tahojen kanssa ja tarjottava muotoiluosaamisen moduuleja liikkeenjohdon koulutusohjelmiin.

[16] Muotoilualan täydennyskoulutuksessa painospiste kohdennetaan muotoilijoiden liiketaloudellisen osaamisen parantamiseen. Täydennyskoulutuksen kautta toimijoiden taitoja tuottamisen, konseptoinnin, markkinoinnin ja yritystoiminnan aloilla vahvennetaan. Uuden ja nopeasti kehittyvän suunnitteluteknologian koulutus on keskeinen osa täydennyskoulutusta.

5.3. Yrityshautomoista tuki uudelle yritystoiminnalle

Muotoilualalle syntyvät yritykset tarvitsevat oman kehitysohjelmansa, jonka tavoitteena on yhdistää muotoiluosaaminen jo yrityksen alkuvaiheessa muihin tuotekehitysprosessien kannalta keskeisiin osaamisalueisiin.

Yrityshautomotoiminta on tuottanut hyviä tuloksia viime vuosina eri aloille syntyneen innovatiivisen toiminnan tuotteistamisessa. Hautomokonsepti on käyttökelpoinen myös muotoilualan osaamisen tuotteistamiseen.

[17] Alueellisten työvoima- ja elinkeinokeskusten tukemissa yrityshautomoissa otetaan huomioon muotoilualan osaamisen tuotteistaminen käyttäen hyväksi Arabus yrityshautomon ja Lapin yliopiston Design Parkin kokemukset. Yrityshautomoiden kautta edistetään uusien suunnittelupalveluita tuottavien ja tuotannollisten yritysten syntyä ja vahvistetaan niiden kilpailukykyä.

5.4. Käsiyö uuden tuotannon lähteenä

Useimmat käsiyöyrittäjät ovat ammatinharjoittajia, joille on ominaista toiminnan pieni volyymi, suoramyynnin kautta tapahtuva myynti- ja markkinointi, vähäinen riskinotto sekä toiminnan itsenäisyys. Toinen tapa on verkottua muiden käsiyöläisten kanssa ja järjestää yhdessä myynti ja markkinointi. Kolmas tapa on tuottajakonsepti, jossa erillinen tuottaja kokoaa osajat yhteen, suunnittelee heidän kanssaan tuotteet ja hoitaa markkinoinnin ja jakelun. Neljäs tapa on toimia alihankkijana jollekin suuremmalle valmistajalle tai suunnittelutoimistolle. Kaikkia näitä työllistymisteitä tulee tukea ja etsiä niille ominaisia toimintamalleja.

Kasvava matkailuteollisuus on yksi toiminnan alue, jota käsiyö ja muotoilu laajemminkin voi tukea. Käsiyöllä on oma merkityksensä myös maaseudun pk-yritystoiminnan kehittämisessä ja ratkaisujen etsimisessä meneillään olevaan rakennemuutokseen.

[18] Alan erityispiirteet huomioiva yrityshautomotoimintaa kehitetään hyödyntäen Suomessa jo olemassa olevat kokemukset. Tavoitteena tulee olla yhdistää käsi- ja taideteollinen piensarjatuotanto alueilla muuhun elinkeinotoimintaan.

6. Muotoilukulttuurin esittely

Suomalaisella muotoilulla on maineikas menneisyys. Tuon menneisyyden täydentävästä keruusta, tallennuksesta ja esillepanosta vastaa Taideteollisuusmuseo. Näyttelytoiminnassaan museo keskittyy muotoilun kulttuurista ja yhteiskunnallista merkitystä esittelevään toimintaan. Kulttuurisen ja yhteiskunnallisen merkityksen muotoilu saa tuotteiden ja tuotannollisen toiminnan kautta. Nämä kuvaavat kunakin aikana muotoiluun ja sen käyttöön liitettyjä arvoja ja arvostuksia.

Valtakunnallisena erikoismuseona Taideteollisuusmuseo käynnistää tuottamiensa näyttelyiden toteutuksen myös muilla paikkakunnilla, näiden taide- tai kulttuurihistoriallisissa museoissa.

Taideteollisuusmuseolla on keskeinen rooli myös kansainvälisen muotoilukulttuurin esittelemisessä Suomessa. Museon kansainvälisen toiminnan tulee edistää ja esitellä muotoilua yhteiskunnallisena ja kulttuurisena tekijänä. Kansainvälisen näyttelytoiminnan tulee integroida julkisen ja yksityisen sektorin intressit. Museolla ja Design Forumilla on omat roolinsa myös suomalaisen muotoiluosaamisen esittelyssä ulkomailla.

[19] Opetusministeriö tukee Taideteollisuusmuseon toimintaa kotimaisen muotoilutradition tunnetuksi tekemiseksi nykyvirtauksiin saakka kokoelman, näyttelyiden ja yleisökasvatuksen kautta sekä turvaa museon perustoiminnoille riittävät resurssit.

7. Julkinen sektori esikuvien luojana

Julkisella sektorilla on ollut esikuvallinen asema rakentamisen ja ympäristöjen suunnittelun suhteen. Ympäristösuunnittelussa muotoilun merkitys korostuu esineympäristön suunnittelun ja toteutuksen osalta; kadunkalusteet, opasteet yms. muodostavat rakennetun ympäristön osalta rajapinnan muotoilulle ja arkkitehtuurille. Esineympäristön kohdalla on mahdollista myös eri toimijoiden yhteistyönä kehittää uusia tuotekonsepteja.

Arkkitehtuuriin kytkeytyvä muotoilu näkyy julkisten rakennusten kalustamisessa ja julkisten toimisto- ja työympäristöjen suunnittelussa.

Julkisen sektorin rakennushankkeissa otetaan huomioon arkkitehtisuunnittelun ohella myös muotoilu ja sen rooli sisätilojen ja työympäristöjen toteutuksessa. Julkisen sektorin tulee toimia esikuvallisena suomalaisen muotoilun hyödyntäjänä ja sen mahdollisuuksien käyttäjänä tietoyhteiskunnan vaatimien työ- ja toimintaympäristöjen toteuttajana.

[20] Valtion omistamien kiinteistöjen kalustamisessa otetaan huomioon suomalaisen muotoilun saavutukset. Suomalaisen muotoilun kansainvälisessä promootiossa keskeistä asemaa näyttelee Suomen ulkomaanedustustot. Uusien lähetystörakennusten kohdalla on menestyksellisesti yhdistetty arkkitehtuuri ja muotoilu. Näitä täydentämään käynnistetään Design for the Embassies –projekti, jossa lähetystöt toimivat suomalaisen muotoilun esittelijöinä ja edistäjinä.

8. Muotoilun julkisuusstrategia

Muotoilu 2005! ohjelman toimenpiteillä vahvistetaan kansallista muotoilujärjestelmää ja sen toimivuutta. Kansallisen järjestelmän vaikuttavuus syntyy kuitenkin kansainvälisillä markkinoilla. Suomalainen muotoilu tarvitsee sekä kansallisesti että kansainvälisesti aktiivisen julkisuusstrategian, joka tuo esiin muotoilun vaikutusten laaja-alaisuuden sekä tukee kansallisen muotoiluintensiivisen teollisuuden ja suomalaisen muotoiluosaamisen vientiä. Kansainvälisen toiminnan tulee olla jokaisen muotoilujärjestelmään liittyvän toimijan velvollisuus.

Kansainvälisen viestinnän tavoitteena on luoda Suomesta vahva kuva muotoiluosaamisen ja sen hyödyntämisen edellä kulkijana.

[21] Opetusministeriö ja kauppaja teollisuusministeriö huolehtivat suomalaisen muotoilun kansainvälisestä markkinoinnista ja viestinnästä yhdessä muotoilualan eri toimijoiden kanssa. Näiden yhteistyö luo pohjan monipuolisen viestinnän toteutukselle. Tiedotuksessa hyödynnetään uutta verkkoteknologiaa, jonka tulee olla käyttöliittymältään mielenkiintoinen ja jatkuvasti päivittyvä.

9. Muotoilupolitiikan toteutuminen

Kansallisen muotoilujärjestelmän toiminnan tukena ja eri osapuolten toimintaa koordinoi Muotoilun "Round Table", joka kokoaa teollisuuden, kaupan, muotoilijayhteisön, tiedotusvälineiden sekä julkisen vallan eri osapuolet. Round Table arvioi muotoiluprosessin toimivuutta, tekee välittömiä ja pitkäjänteisiä toimenpide-ehdotuksia tavoitetilan saavuttamiseksi, innostaa eri toimijoiden keskinäisen vuorovaikutuksen sekä seuraa toimenpiteiden vaikuttavuutta.

Ohjelman toteutuminen edellyttää seurantaa ja ohjausta myös valtionhallinnossa. Muotoilu 2005! – ohjelman toteutuminen edellyttää myös toimenpiteiden yksilöintiä ja eri sektoreiden välistä vuorovaikutusta. Asianomaiset ministeriöt selvittävät toimivaltansa sekä voimavarojensa puitteissa, miten tämän periaatepäätöksen toimenpide-ehdotukset voidaan toteuttaa.

[22] Opetusministeriö ja kauppa- ja teollisuusministeriö edustavat valtionhallintoa muotoilun Round Tablessa. Muotoilun Round Table verkottaa muotoilujärjestelmän toimijat innovoimalla ja innostamalla, arvioimalla järjestelmää ja sen toimintaa, käynnistämällä toimijoiden välisiä hankkeita ja tuottamalla eri toimijoiden kanssa yhteistyössä tietoa muotoilun yhteiskunnallisista, taloudellisista ja kulttuurista vaikutuksista

[23] Opetusministeriö ja kauppa- ja teollisuusministeriö asettavat Muotoilu 2005! –ohjelman seurantaan seurantaryhmän. Ryhmä tekee yksityiskohtaisen toimenpideohjelman, seuraa ohjelman toteutumista ja tekee esityksiä jatkotoimenpiteiksi.